

megyéhez tapadó érzelmi mozzanatokot, s azt, hogy miképp alakult ki a vármegyéről alkotott mai képünk. A továbbiakban arra kereste a választ, hogy tulajdonképpen ki gyakorolta a tényleges hatalmat a megyében, majd a szociológia módszereivel közelítette meg a hatalom gyakorlásának mechanizmusát. A szociológiai értelemben vett „primér” csoportokat bemutatva megállapította, hogy ezek egyik legfőbb jellemzője volt, hogy kis térben, egymáshoz közel éltek és jól ismerték egymást. A középkori megyei nemesség együttléte, egymással való érintkezése nem átmeneti, hanem századokon át tartó jelenség volt. A csoport tagjaiban ún. „kollektív memória” alakult ki, azaz azonos hagyományokat ápoltak, tudomásuk volt múltból, jelenről. Mivel a nemes birtokhoz való joga saját leszármazásán alapult, ezért kitűnően kellett ismernie rokonságát, annak fokát, a birtok kiterjedését, a szomszédos birtokokon végbemenő jogi és gazdasági változásokat. A közös célt a csoport kollektív memóriáját képviselő szolgabírák és esküdt ülnökök révén gyakorolták.

Dankó Imre Hajdú-Bihar megyei múzeumigazgató *Életmódkutatás Kisvárdán* címmel tartotta előadását. Felvázolta az életmódkutatás helyét, szerepét és jelentőségét a helytörténeti kutatásban, majd kiemelte Kisvárdá történetéből azokat a sajátos folyamatokat, amelyek meghatározták a város különböző történelmi korszakainak életmódjait.

Láczay Magdolna, a nyíregyházi levéltár tud. munkatársa előadásának címe Kisvárdá 1848-ban. Megállapította, hogy 1785-ben 60, 1845-ben pedig már 109 nemes írtak össze a városban, akiknek jelentős része kis- vagy taksás nemes volt. A később jelentős szerepet játszó zsidóság tömeges beköltözése II. József uralkodása alatt indult meg. A város lakossága 1848-tól egyértelműen állt ki a polgári fejlődés mellett, sokan jelentkeztek a nemzetőrségbe is. A speciális helyi körülmények miatt egyrészt egyfajta paraszti árutermelés jött létre a városban, másrészt a város befogadta és jogokban egyenlőnek deklarálta a jelentős számú zsidóságot, amely a gazdasági és kulturális életben játszott szerepével a XIX. század második felében fellendítette a város fejlődését. Ezt a kérdéskört tárgyalta tovább *Makay László* nyugalmazott múzeumigazgató, aki felvázolta Kisvárdá 1848–1919 közötti fejlődését. A tárgyalt korszakban a kapitalista városfejlődés két szakaszát lehet megkülönböztetni. Az első (1849–1890) időszak gazdasági fejlődése a jobbágyfelszabadítással, a város vonzáskörzetébe tartozó terület mezőgazdaságának és terménykereskedelmének fellendülésével, a belvizek levezetésével és a vasúti forgalomba történő bekapcsolódással függött össze. A második korszakban (1890–1914) tovább virágzott a terménykereskedelem, a hitelélet, egymás után jöttek létre a gyárak, üzemek. A gazdasági fejlődést komoly kulturális fellendülés is követte, melyben a helyi liberális burzsoázia járt az élen.

Ács Zoltán

A II. nemzetközi néprajzi nemzetiségkutató konferencia

1980. szeptember 30–október 2-án került sor Békéscsabán a második nemzetközi néprajzi nemzetiségkutató konferencia megrendezésére. A nemzetiségek hagyományainak tudományos kutatása szempontjából igen jelentős esemény folytatása volt az 1975. évi első ilyen, ugyancsak Békéscsabán megtartott rendezvénynek. A szervezés felelősségét vállaló intézmények a Magyar Néprajzi Társaság, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Országos Szervezete, a TIT Békés megyei Szervezete, a négy nemzetiségi szövetség, a HNF Békés megyei Bizottsága, a Békés megyei Tanács és Békéscsaba Városi Tanács Művelődés-

ügyi Osztálya, valamint a Békés megyei Múzeumok Szervezete voltak. Az esemény megrendezéséhez jelentős támogatást nyújtott a Művelődési Minisztérium.¹

A másodikban rendezett konferencia az első szimpózium tapasztalatait fejlesztette tovább. Témáját elsősorban a Közép- és Délkelet-Európában, főként a szocialista országokban élő nemzetiségekre összpontosítottuk, ezekből az országokból hívtunk meg tudományos intézményeket és kutatókat, nem zárva ki nyugati országokból érkező érdeklődőket, vagy más világrészről szóló előadásokat sem.

A konferencia iránt a korábbinál sokkal élénkebb érdeklődés nyilvánult meg. (1975-ben 11 országból 110 fő érkezett, két szekcióban 43 előadás hangzott el.) Ezúttal 12 országból 175 fő vett részt, közülük 59 külföldi. A legtöbben – 17 fő – most is Csehszlovákiából (a Szlovák SZSZK-ból) érkezett. Jugoszláviából (Vajdaságból, Szerbiából, Macedóniából és Szlovéniából) összesen 15, Olaszországból 7, Romániából 5, a Szovjetunióból 4, az NSZK-ból 3, az NDK-ból 3, Lengyelországból 1, Finnországból 1, Norvégiából 1, Ausztriából 1 kutató részvétele növelte a nemzetközi rendezvény tekintélyét. A hazai résztvevők száma 116 fő volt. A plenáris ülésen és a három szekcióban a két napon összesen 68 előadás hangzott el. (Előzetesen 80 előadást jelentettek be, sajnálatos, hogy a jelentkezők közül akadályoztatásuk miatt 12-en nem tudták megtartani előadásukat.)

A szekciók felkért elnökei *P. Kobücev* (Szovjetunió), *J. Burszta* (Lengyelország), *J. Botik* (Csehszlovákia), *R. Weinhold* (NDK), *P. Vlahović* (Jugoszlávia), *Tálas István*, *Voigt Vilmos*, *Andrásfalvy Bertalan* (Magyarország) voltak. A külföldi előadók magyar kisebbségekkel foglalkozó előadásainak a száma 14, míg a magyarországi nemzetiségekről 27-en tartottak előadást. Az előadások nyolc nyelven hangzottak el, többségében magyarul, oroszul és németül. A magyarországi nemzetiségek kutatóinak többsége anyanyelvén tartotta meg előadását.

Becsei József a Békés megyei Tanács elnökhelyettese és *Araczkai János* a vendéglátó Békéscsaba város tanácselnökének bevezető köszöntője után *Puja Frigyes* külügyminiszter, Békés megye országgyűlési képviselője mondott megnyitó beszédet. Többek közt kiemelte: „A Magyar Népköztársaság viszonylag kevés nem magyar anyanyelvű lakosságának szétszórt települési viszonyai, nyelvi megoszlása magán viseli a Duna-medence múltjának történelmi nyomait. A mai Magyarország olyan nemzetiségi politikát folytat, amely biztosítja mindazokat a jogokat, amelyeket az ENSZ Emberi Jogok Nyilatkozata magába foglal és amelyek szocialista rendszerünk internacionalizmusából és humanizmusából következnek. Államunk mindent megtesz azért, hogy a nemzetiségek ne csak megőrizzék nemzeti nyelvüket és hagyományait, hanem anyanemzetük előrehaladásával párhuzamosan tovább is fejlődjenek, s váljanak a népek közötti barátság tényezőivé.”

Az ünnepélyes megnyitóval egybekötött plenáris ülésen *Balassa István*, a TIT Néprajzi Választmányainak elnöke, a Magyar Néprajzi Társaság alelnöke, a néprajzi kutatás szerepe a nemzetiségi kultúra fejlődésében, *Jozef Burszta* (Lengyelország) Kolberg álláspontja a nemzetiségi csoportokról és az in teretnikus viszonyok értelmezésének helyes mintájáról, *Balkisz H. Karmüseva* (SZU) Etnikai folyamatok Üzbegisztán nemzetiségi és

¹ A nemzetközi konferencia védnökségét *Puja Frigyes* külügyminiszter, az MSZMP KB tagja, *Hanga Mária* Művelődési miniszterhelyettes, *Gosztonyi János*, a Magyarok Világszövetségének főtitkára, *Molnár Ferenc*, az MSZMP KB osztályvezető-helyettese, *Gyulavári Pál*, a Békés megyei Tanács elnöke, *Frank Ferenc*, az MSZMP KB tagja, az MSZMP Békés megyei Pártbizottságának titkára, *Araczkai János*, a Békéscsaba Városi Tanács elnöke, *Köpeczi Béla*, az MTA főtitkárhelyettese, a TIT alelnöke, *Tálas István*, a Magyar Néprajzi Társaság elnöke, valamint *Mándics Mihály* a Délszláv Szövetség, *Réger Antal* a Német Szövetség, *Such János* a Szlovák Szövetség, és *Szilágyi Péter* a Román Szövetség főtitkárai vállalták. A rendezvény előkészítését és lebonyolítását végző rendezőbizottság elnöke *Balassa Iván*, alelnöke *Eperjessy Ernő*, titkár *Krupa András* volt. Mint a bizottság tagjai a szervezésben kiemelkedő munkát végeztek még *Gráfik Imre*, *Szabó Mária*, *Kiss Mária* és mások.

néprajzi csoportjai tükrében címmel tartott előadást. *Balassa Iván* hangsúlyozta, hogy az első konferencia óta eltelt időben a nemzetiségek néprajzi kutatása nálunk is és a szomszédos országokban is fellendült. Beszélt a Magyarországon e kérdésben elért sikerekről. Kiemelte: „helyes úton indultunk el, mert kölcsönös jóindulattal és megértéssel még az ilyen nehéznek tartott kérdésekről is lehet nemcsak tárgyalni, hanem eredményeket is elérni.”

A szekciókban elhangzott előadások egyharmada az együtt élő népek kétnyelvűségének problémájával, interetnikus jelenségekkel, a műveltség áramlásával foglalkozott. Más előadás csoport a nemzetiségek népi műveltsége és hagyományelemei továbbélésének, az új nemzeti kultúrába való beilleszkedésének kérdéseit vizsgálta. Az egy-egy nemzetiségi, etnikai csoport néprajzi vizsgálatának bemutatásával az előadók nemcsak a magyarországi nemzetiségi kutatások eredményeibe engedtek betekintést, hanem más országokban élő nemzetiségek (pl. szovjetunióbeli arabok, a jugoszláviai vlahok, lengyelek, ruszinok, szlovákok, vagy az USA némely kisebbségei) nyelvi és népi kultúrájáról is értékes, tudományos információkat nyújtottak.

A nagyfokú érdeklődésnek árnyoldala is akadt: kevés idő maradt egy-egy előadásra, még kevesebb idő az előadásokat követő eszmecserekre és vitákra. A résztvevők körében tetszést váltott ki a konferencia köré csoportosított, kapcsolt rendezvénysor is. *Tálas István* a Néprajzi Társaság elnöke megnyitotta Békéscsabán a Munkácsy Mihály Múzeum Békés megye néprajzi csoportjai című új, állandó kiállítást. Az egész estét betöltő nemzetiségi folklórműsoron kívül a néprajzi dokumentumfilm-vetítés, Békés megye nemzeti- és kulturális vonatkozású nevezetességeinek meglátogatását szolgáló kirándulás színesítette a programot. A vendégek megtekinthették a magyarországi *nemzetiségi tankönyvkiadást* bemutató kiállítást is, mellette a hazai nemzetiségi kiadványok és hanglemezek is vásárolhatók voltak. Ugyancsak az eseményhez kapcsolódott a Folklorismus Bulletin nemzetközi szerkesztőségének az ülése, majd az ELTE Folklór Tanszéke rendezésében egy tudományos előadásorozat, külföldi vendégek közreműködésével.

A világviszonylatban is egyedülálló kezdeményezést hazai és külföldi résztvevői egyaránt igen jelentős és eredményes nemzetközi tudományos eseményként értékelték. Javaslattal hangzott el annak érdekében, hogy a sorozat a jövőben is folytatódjék és esetleg keressük az UNESCO-hoz való kapcsolódás lehetőségét. Ugyancsak javasolták, hogy a következő alkalommal a nyugat-európai országokból is bővíteni kellene a meghívottak körét. Felmerült annak a gondolata, hogy a következő hasonló rendezvény előkészítő bizottsága legyen nemzetközi, amely az üléseit különböző országokban tarthatná, valamint annak a lehetősége, hogy a következőben valamelyik másik szomszédos szocialista ország legyen a házigazda. Más országokból érkezett több felszólaló viszont nemzetiségpolitikai eredményeink és a szervezésben szerzett tapasztalataink alapján a konferencia házigazdájának továbbra is Magyarországot tartotta legalkalmasabbnak.

A rendezvény nyílt, baráti és egyben tudományos légköre igen kedvezően hatott a külföldi résztvevőkre, a konferencia eredményesen járult hozzá a hazai nemzetiségek kutatásához és ennek érdekében a hazai és a külföldi szakemberek, intézmények együttműködéséhez is, elősegítve a népek közötti közeledést a jobb megértést és baráti kapcsolatok erősödését.

Eperjessy Ernő